

Юлія Бойко-Бузиль
доктор психол. наук, доцент,
заступник завідувача науково-дослідної лабораторії
психологічного забезпечення,
Державний науково-дослідний інститут МВС України
м. Київ, (Україна)

ПРОФЕСІЙНЕ ТА ОСОБИСТІСНЕ СТАНОВЛЕННЯ КЕРІВНИКІВ СИСТЕМИ МВС УКРАЇНИ

Сьогодні на етапі реформування правоохоронної системи, перетворення МВС на правоохоронне багатопрофільне цивільне відомство європейського зразка, посилилась увага до постаті та професійної управлінської діяльності керівників системи МВС України, що в свою чергу обумовлює необхідність оновлення існуючих підходів до психолого-правової асекурації управлінської ланки, передусім пошуку шляхів підвищення кадрового потенціалу і психологічного забезпечення діяльності керівних кадрів. Розв'язання цієї проблеми запропоновано у площині професійного та особистісного становлення фахівця, бо розуміння психологічних основ професійного та особистісного становлення управлінців системи МВС України сприяє кристалізації менеджера нової формації, що нині на часі.

Здійснений аналіз основоположних ідей професійного та особистісного становлення (Д. Александров, В. Балахтар, В. Бодров, О. Бондарчук, Н. Волянюк, Н. Глуханюк, Т. Дронова, Н. Козлова, В. Коровін, В. Лефтеров, Т. Малкова, В. Муляр, Б. Невзоров, В. Орлов, В. Осьодло, А. Петелин, М. Пługіна, Н. Пророк, О. Фонарьов, К. Чарнецькі, О. Чуйко, Л. Шумська та ін.) і класичних концепцій професійного та особистісного становлення (теорія професійної зрілості Д. Сьюпера, типологічна теорія Дж. Холланда, моделююче-прогресивний підхід Е. Зеєра, суб'єктно-діяльнісна концепція Є. Клімова, кризово-долаюча концепція Т. Кудрявцева, акмеологічна концепція розвитку професіонала А. Деркача, системний особистісно-розвиваючий підхід Л. Мітіної, теорія професіоналізму С. Дружилова, структурно-рівневий підхід Ю. Поваренкова, концепція психофізіологічного забезпечення професійного становлення М. Кокуна та ін.) сприяв розробці авторської визначення досліджуваного явища: *професійне та особистісне становлення керівника системи МВС України – це система*

діяльнісно-особистісного переходу фахівця на шляху до управлінсько-професійного акме. Особливістю цієї системи є діалектична єдність діяльності та особистості в процесі їх поетапного кристалізованого переходу в професійну управлінську діяльність та особистість фахівця управлінця на шляху до акме, яке є кінцевою точкою переходу професійної діяльності в професійну управлінську діяльність з паралельною трансформацією особистості працівника в керівника системи МВС України.

Діяльність сучасного керівника системи МВС України як свідомий і цілеспрямований процес є системою вирішення задач, де управлінець, який є одночасно суб'єктом пізнання, праці та спілкування, в ній та через неї реалізує свої цілі і об'єктивує свої задуми в перетворюваній ним же діяльності, яка охоплює його активність, поведінку, працю й супроводжується спілкуванням.

В професійній управлінській діяльності знаходить прояв особистість керівника, бо особистість формується лише діючи, у самому процесі її діяльності. Саме тому дослідження психологічної сторони діяльності є нічим іншим, як вивченням психології особистості в процесі її діяльності, адже особистість є одночасно і передумовою, і результатом діяльності. У зв'язку із зазначеним моделлю унаочнення професійного та особистісного становлення керівників системи МВС України обрано психологічний картоїд, позаяк лише системний підхід дозволяє якісно вивчати професійне та особистісне становлення керівників як процес взаємодії елементів через виявлення їхньої сутнісної природи та особливостей зв'язку.

Професійне становлення відбувається в процесі виконання професійної діяльності, де особистісне становлення визначає індивідуальність і своєрідність цього процесу. Якщо відбувається становлення діяльності, то паралельно відбувається становлення особистості, тобто становлення особистості обумовлює становлення діяльності. Відтак основу професійного та особистісного становлення керівників системи МВС України утворюють діяльність і особистість як базові категорії, що знаходять своє відображення в *блоці професійного становлення* та *блоці особистісного становлення*. Кожен блок набуває свого вияву в конкретних компонентах: *активність, поведінка, праця, спілкування* – блок професійного становлення; *спрямованість, здібності, характер, рефлексія* – блок особистісного становлення, які розкриваються у відповідних критеріях: *кар'єрна мотивація,*

професійні домагання (активність), мет асист ема відношень у діяльност і, конфлікт ологічна компет ент ніст ь (поведінка), управлінська т от ож ніст ь керівника, управлінське рішення як продукт (праця), соціально-психологічна компет ент ніст ь, емоційно-вольова регуляція (спілкування) – блок професійного становлення; привабливіст ь професійної діяльност і, орієнт ація професійної діяльност і (спрямованість), інст румент и керівницт ва, хист до управлінської діяльност і (здібності), індивідуально-психологічні особливост і, ст авлення керівника до самого себе (характер), механізм самоаналізу управлінця, вект ор особист існого розвит ку (рефлексія) – блок особистісного становлення.

Професійне та особистісне становлення керівників системи МВС України проходить наступні етапи – *почат ковий, кваліфікації, компет ент ност і та професіоналізму.* Успішним звершенням професійного та особистісного становлення керівника системи МВС України є професіоналізм його діяльності та особистості, що також свідчить про скінченність становлення. Бо досягнувши певного професійного рівня керівник лише вдосконалюється й розвивається в управлінській діяльності, однак його становлення як явище завершується.

З метою вивчення якісних і кількісних психологічних характеристик показників професійного та особистісного становлення управлінської ланки системи МВС України нами було реалізовано емпіричне дослідження у порівняльному зрізі з аналогічними показниками у працівників, які не виконують управлінських функцій. Дослідження було реалізовано на базі органів і підрозділів МВС України, а саме: Національної поліції України, Державної міграційної служби України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій та Національної гвардії України як військового формування з правоохоронними функціями. Вибірку дослідження склали 844 особи, які були об'єднані у дві групи відповідно до виконання (385 осіб) / не виконання (459 осіб) управлінських функцій, кожна з яких підлягала також внутрішньому об'єднанню в чотири підгрупи відповідно до етапів професійного та особистісного становлення керівників: початковий – 288 осіб, кваліфікації – 219 осіб, компетенції – 175 осіб, професіоналізму – 162 особи.

Порівняльний аналіз результатів дослідження критеріїв професійного та особистісного становлення у керівників і працівників системи МВС України свідчить, що їхні психологічні характеристики суттєво відрізняються змістовним наповненням та рівнем розвитку, які у керівників обумовлені б

виконанням управлінських функцій. Також нами побудовано кореляційні плеяди компонентів професійного та особистісного становлення керівників та працівників системи МВС України.

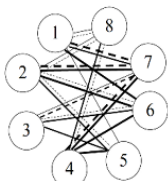

Рис. 1 Кореляційні плеяди компонентів професійного та особистісного становлення керівників системи МВС України

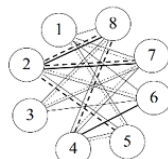
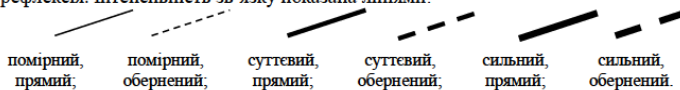

Рис. 2 Кореляційні плеяди компонентів професійного та особистісного становлення працівників системи МВС України

Пояснення до кореляційних плеяд: 1 – активність; 2 – поведінка; 3 – праця; 4 – спілкування; 5 – спрямованість; 6 – здібності; 7 – характер; 8 – рефлексія. Інтенсивність зв'язку показана лініями:

Представлені вище кореляційні плеяди доводять, що компоненти професійного та особистісного становлення перебувають у кореляційних зв'язках та відповідних залежностях як у керівників, так і в працівників системи МВС України, однак відрізняються кількістю та інтенсивністю.

Тобто, керівниками системи МВС України стають, формуючись лише у виконанні професійної управлінської діяльності.

Дослідження психологічних засад професійного та особистісного становлення керівників системи МВС України сприяло розробці психологічних аспектів його реінжинірингу і забезпечення. Так, до інструментів *реінж інїрингу* як модернізації і реструктуризації сучасного стану професійного та особистісного становлення керівників системи МВС України віднесено системно-синергетичний підхід, системну змінюваність та принципи синергетичної оптимізації, а до напрямів *психологічного*

забезпечення – професійно-психологічний добір, психологічний моніторинг професійної управлінської діяльності, психологічний супровід особистості керівника та його професійно-психологічну підготовку.

Висновок. Представлено психологічну суть професійного та особистісного становлення керівників системи МВС України, стисло обґрунтовано його психологічний картоїд, інструменти реінжинірингу та психологічного забезпечення.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в розробленні психолого-правових засад психологічного забезпечення професійного та особистісного становлення керівників системи МВС України.

Література

1. Бойко-Бузиль Ю. Ю. Проблема професійно-особистісного становлення керівника МВС України / Ю. Ю. Бойко-Бузиль // Вісник Одеського Національного університету. Серія «Психологія». – Одеса, 2014. – Вип. 2 (23). – Т. 19. – С. 43-51.

2. Бойко-Бузиль Ю. Ю. Теоретичний аналіз концепцій професійного та особистісного становлення / Ю. Ю. Бойко-Бузиль // Теорія та практика сучасної психології. – Запоріжжя, 2019. – № 2. – Т. 2. – С. 24-28.

3. Бойко-Бузиль Ю. Ю. Психологічний картоїд професійного та особистісного становлення керівників органів і підрозділів МВС України / Ю. Ю. Бойко-Бузиль // Sciences of Europe, 2020. – Вип. 3. – № 47. – С. 44-48.

4. Бойко-Бузиль Ю. Ю. Психологія професійного та особистісного становлення керівників системи МВС України: [монографія]. Х.: ФОП Бровін О. В, 2020. 500 с.